

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ
ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНА ШКОЛА АКАДЕМІКА УАН В. Г. ФЕДОРЕНКА

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ

КИЇВ 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ**

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

ЕКОНОМІЧНА ШКОЛА АКАДЕМІКА УАН В.Г. ФЕДОРЕНКА

**НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ У
СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ**

МОНОГРАФІЯ

Київ 2015

Наукове видання

**НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ
ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ**

МОНОГРАФІЯ

Авторський колектив

Федоренко В.Г., Член Союзу ректорів Європи, д.е.н., проф., академік УАН, заслужений діяч науки і техніки України, **Лагутін Г. В.**, д.е.н., проф., **Могильний О.М.**, д.е.н., проф., **Воронкова Т.Є.**, к.е.н., проф., **Рижакова Г.М.**, д.е.н., доц., **Гнибіденко І.Ф.**, д.е.н., проф., **Бондарь О.А.**, д.е.н., проф., **Денисенко М.П.**, д.е.н., проф., **Лойко В.В.**, д.е.н., доц., **Скрипник М.І.**, д.е.н., проф., **Вдовенко Н.М.**, д.е.н., проф., **Федоренко С.В.**, к.т.н., доц., **Грищенко А.І.**, к.е.н., доц., **Колесник І.А.**, к.е.н., доц., **Бреус С.В.**, к.е.н., доц., **Матюха М.М.**, к.е.н., доц., **Гавриленко Т.В.**, к.е.н., доц., **Чаленко Н.В.**, к.е.н., доц., **Лойко Д.М.**, к.е.н., доц., **Золковер А.О.**, к.е.н., доц., **Вергун М.О.**, фахівець з економіки, **Федоренко М.С.**, магістр, **Воронков І.В.**, магістр; аспіранти і здобувачі: **Торжевський М.В.**, **Рибальченко К.О.**, **Нартюк О. В.**, **Іващенко Т. Ю.**, **Коновал Т.Ю.**, **Кравченко А.М.**

Підписано до друку 30.06.15

Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура Таймс Нью Роман. Друк – різнографія.

Ум. друк. арк. 27,32. Обл.-вид. арк. 23,2

Наклад 300 прим. Зам. № 3006

Видавництво та друк ТОВ «ДКС центр».

м. Київ, пров. Куренівський 17.

Тел. (044) 537-14-34.

Свідоцтво ДК № 3457 від 08.04.2009 р.

Авторський колектив монографії

Доктори наук, професори:

Федоренко В.Г., д.е.н., проф., академік УАН – Вступ; розділи 1.1; 2.1; 3.3;
Лагутін Г. В., д.е.н., проф. – Вступ; розділ 1.2;
Могильний О.М., д.е.н., проф. – розділ 8;
Воронкова Т.Є., к.е.н., проф. – Вступ; розділи 4.1; 4.2; 4.4;
Рижакова Г.М., д.е.н., доц. – розділ 1.4;
Гнибіденко І.Ф., д.е.н., проф. – розділи 6.1; 6.2; 6.5; 6.7; 7.1; 7.2;
Бондарь О.А., д.е.н., проф. – розділ 2.2;
Денисенко М.П., д.е.н. проф. – розділ 3.1;
Лойко В.В., д.е.н., доц. – розділ 2.1;
Скрипник М.І., д.е.н., проф. – розділ 9.1;
Вдовенко Н.М., д.е.н., проф. – розділ 9.3;

Кандидати наук, доценти:

Федоренко С.В., к.т.н., доц. – розділи 6.3; 6.4;
Грищенко А.І., к.е.н., доц. – розділ 2.3;
Колесник І.А., к.е.н., доц. – розділ 6.6;
Бреус С.В., к.е.н., доц. – розділ 13;
Матюха М.М., к.е.н., доц. – розділ 9.2;
Гавриленко Т.В., к.е.н., доц. – розділ 12;
Чаленко Н.В., к.е.н., доц. – розділ 5;
Лойко Д.М., к.е.н., доц. – розділ 10;
Золковер А.О., к.е.н., доц. – розділ 11;

Фахівці з економіки, магістри

Вергун М.О., фахівець з економіки, – розділ 14;
Федоренко М.С., магістр – розділ 2.2;
Воронков І.В., магістр – розділ 4.3;

Аспіранти і здобувачі:

Торжевський М.В. – розділ 6.2;
Рибальченко К.О. – розділ 9.3;
Нартюк О. В. – розділ 7.2;
Іващенко Т. Ю. – розділ 7.3;
Коновал Т.Ю. – розділ 3.2;
Кравченко А.М. – розділ 3.2.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ТОМ 1 МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	11
РОЗДІЛ 1 ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА	11
1.1. Поняття і структура сучасного світового господарства	11
1.2. Основні етапи становлення та розвитку світового господарства	15
1.3. Міжнародний поділ праці – матеріальна основа розвитку світового господарства	20
1.4. Міжнародна економічна інтеграція	24
РОЗДІЛ 2 ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	30
2.1. Сутність і форми міжнародних економічних відносин	30
2.2. Міжнародна валютно-фінансова система та її інфраструктура	53
2.3. Проблеми інтеграції України у світове господарство	59
РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ...	68
3.1. Причини виникнення і соціально-економічна сутність глобальних проблем	68
3.2. Основні глобальні проблеми сучасності і їх класифікація	72
3.3. Шляхи розв'язання глобальних проблем ...	77
ТОМ 2. МЕЗО - І МІКРОЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ..	85
РОЗДІЛ 4 ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГОВИХ СИСТЕМАХ	85
4.1. Рейтинг рівня глобалізації України	85
4.2. Національна глобальна конкурентоспроможність України	90
4.3. Глобальний індекс інновацій ..	107
4.4. Міжнародна інвестиційна діяльність України .	110
РОЗДІЛ 5 ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ.	136
5.1. Теоретичні основи дефініції «інвестиційна привабливість»	136
5.2. Сутність та методичні засади оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату національної економіки	141

5.3. Галузевий та регіональний рівень інвестиційної привабливості національної економіки.	153
РОЗДІЛ 6 ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І РИНОК ПРАЦІ	175
6.1. Ринок праці України в умовах глобалізації та євроінтеграції	175
6.2. Нормативно-правова база ринку праці України і Євросоюзу	177
6.3. Міжнародна торгівля та інвестиції на ринку праці України	179
6.4. Регулювання та ринкові механізми ринку праці	181
6.5. Міграційний рух та візовий режим на ринку праці	184
6.6. Соціально-трудова відносина на ринку праці	190
6.7. Глобалізація і демографічні процеси – їх дія на економічну активність населення та зміни на ринку праці	196
6.8. Адаптація ринку праці України до європейського простору	201
РОЗДІЛ 7 ГЛОБАЛЬНІ ЗМІНИ У СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІЙ СФЕРІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ІНСТИТУТІВ ЗАЙНЯТОСТІ	206
7.1. Сучасні тенденції глобалізаційних перетворень у соціально-трудова сфері	206
7.2. Історична генеза розвитку організаційного механізму оптимізації зайнятості населення в умовах глобалізації	212
7.3. Стратегія людського розвитку в умовах глобалізації – визначальний чинник забезпечення стабільного розвитку ринку праці	226
РОЗДІЛ 8 КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ГЛОБАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ	237
8.1. Теоретико-методичні засади дослідження з питань експортної спрямованості сировинних галузей економіки в стратегіях глобального конкурентного розвитку .	237
8.2. Місце аграрного сектору України у світі та серед європейських країн	241
8.3. Зміна пріоритетів експортної політики в умовах євроінтеграції	244
8.4. Міжнародний поділ праці в аграрній сфері та його наслідки для України	248
РОЗДІЛ 9 ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	264
9.1. Аспекти інформаційного забезпечення в умовах використання Міжнародних стандартів звітності	264

9.2. Формування та розвиток інформаційних технологій в обліку	275
9.3. Інформаційне забезпечення системи прогнозних і програмних документів розвитку аквакультури в умовах глобальних трансформаційних процесів	283
РОЗДІЛ 10 ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗРУШЕНЬ	311
10.1. Сучасні тенденції розвитку легкої промисловості України	311
10.2. Формування та становлення дизайнерських брендів одягу	313
10.3. Розвиток малого бізнесу в індустрії моди	327
РОЗДІЛ 11 СВІТОВИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ	337
11.1. Теоретичні засади діяльності інститутів спільного інвестування	337
11.2. Регулювання діяльності інститутів спільного інвестування	354
11.3. Зарубіжний досвід діяльності та регулювання інститутів спільного інвестування	363
РОЗДІЛ 12 ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ПІД ВПЛИВОМ СВІТОВИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ...	388
12.1. Соціальний аспект сталого розвитку України в умовах євроінтеграції	388
12.2. Соціальна політика держави: напрями і проблеми в умовах глобалізації національної економіки .	396
12.3. Соціальна сфера як складова національної економіки	403
12.4. Напрями реформування соціальної сфери України в умовах світових глобальних процесів	412
РОЗДІЛ 13 ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	422
РОЗДІЛ 14. МЕХАНІЗМ ІНВЕСТУВАННЯ ВНЗ: ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	434
14.1. Моніторинг рівня інвестиційного потенціалу ВНЗ з використанням збалансованої системи показників	435
14.2. Синтез ефективної інфраструктури підтримки інвестиційної діяльності ВНЗ	447
14.3. Оптимізація інвестиційного потенціалу ВНЗ в умовах ринкової економіки.	461

9.3. Інформаційне забезпечення системи прогнозних і програмних документів розвитку аквакультури в умовах глобальних трансформаційних процесів

Сучасний світ динамічно змінюється під впливом науково-технічної та інформаційної революції. Проте науковці з давніх-давен відшукували методи узагальнення показників діяльності окремих країн та регіонів. Такі методи передбачалося використати для оцінки стану економіки, визначення шляхів подальшого його покращення, прийняття рішень щодо спрямування виробництва на задоволення потреб суспільства, збагачення країни, подолання економічних кризових явищ в нових умовах [1].

Досягненням економічної науки була розробка механізму регулювання та прогнозування економічного зростання та пропорцій процесу відтворення у вигляді системи національних рахунків. Система національних рахунків (СНР) – це міжнародний стандарт оцінки основних економічних показників країни. Це система взаємопов'язаних показників і класифікацій, які використовуються для описування й аналізу найбільш загальних результатів і аспектів економічного процесу на макrorівні. СНР містить інформацію про усі господарські суб'єкти, які беруть участь в економічному процесі: юридичні особи, домогосподарства; всі економічні операції, пов'язані з виробництвом, розподілом доходів, накопиченням активів та іншими аспектами економічного процесу; всі економічні активи та пасиви, які формують національне багатство (основний капітал, матеріальні грошові кошти, фінансові активи, вартість землі).

В Україні складання національних рахунків проводять на основі методологічних принципів міжнародного стандарту Системи національних рахунків, прийнятого у 1993 р. міжнародними організаціями – Комісією Європейських співтовариств, Міжнародним валютним фондом, Організацією економічного співробітництва та розвитку, ООН, Світовим банком. Групування інституційних одиниць та операцій у національних рахунках покликані висвітлювати стан економіки відповідно до ринкових критеріїв.

Національні рахунки охоплюють показники, розраховані на основі офіційних статистичних даних, а також обсяги економічної діяльності, яка безпосередньо не спостерігається. Зокрема, до складу ВВП внесені дані тіньової економічної діяльності, яка виникає зі статистичних причин

(неотримання звітів при проведенні спостережень суб'єктів господарювання), економічних причин (викривлення даних, навмисна не реєстрація найманих працівників), а також неформальна економічна діяльність [2, с. 238–240].

Тому дані СНР України є найближчими до фактичних. Важливою характеристикою їх якості є повнота обліку показників економічної діяльності. Інформацію системи національних рахунків, із різною метою використовують міжнародні організації, органи, що здійснюють державне регулювання, господарюючі суб'єкти. У ній відображена економічна ситуація на макrorівні, що містить економічні показники окремих інституційних секторів та видів економічної діяльності. Їх можна аналізувати та використовувати для прийняття управлінських рішень, здійснення наукових досліджень. У національних рахунках використовують два різні показники і два методи оцінки.

Для економіки у цілому результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах, а для секторів і видів економічної діяльності – випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю. Випуск товарів і послуг оцінюють окремо на рівні: а) інституційних секторів та за видами економічної діяльності – за основними цінами, які відображають реальні надходження виробників. За ринковими товарами і послугами основними цінами є ті, що сформовані на ринку в період виробництва. До складу основних цін не входять будь-які податки на продукт, але вони містять субсидії на них. Неринкову продукцію оцінюють на основі поточних витрат (включаючи споживання основного капіталу), оскільки більшість із них не представлено на ринку, що не дає можливості використовувати ринкові цінові аналоги; б) економіки в цілому – за ринковими цінами, що містять, крім основних цін, податки, але без субсидій на продукти.

Кінцевий продукт у рахунках наводять як валову додану вартість інституційних секторів та видів економічної діяльності, обчислену у вигляді різниці між випуском в основних цінах і проміжним споживанням; валовий внутрішній продукт (ВВП) дорівнює різниці між випуском у ринкових цінах та проміжним споживанням. Починаючи з 2001 року в Україні, складові ВВП виробничим методом та за доходами розраховують за видами економічної діяльності згідно з Класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД). КВЕД – це офіційний документ, у якому наведено пе-

релік видів економічної діяльності, разом із їх кодами. КВЕД використовують для надання аналізу статистичної, фінансової, митної, податкової, банківської та іншої економічної інформації. За методологічними засадами, принципами побудови та призначенням КВЕД є статистичною класифікацією, створеною як інструментарій для систематизації та групування економічної та соціальної інформації у стандартний формат. Дає змогу обробляти та аналізувати значні обсяги інформації, використовувати її при складанні програм і прогнозів розвитку.

У випадку використання статистичних класифікацій з метою адміністративного управління та державного регулювання, слід враховувати це їхнє первісне та переважне призначення, оскільки тип одиниць, порядок визначення та зміни основного виду економічної діяльності, принципи побудови цих класифікацій тісно пов'язані з метою державної статистичної діяльності. Міжнародні стандартні статистичні класифікації розробляють та приймають міжнародні організації, зокрема Статистична комісія Організації Об'єднаних Націй, Міжнародна організація праці, Всесвітня митна організація або інші міжнародні організації залежно від предметної сфери. Міжнародні стандартні статистичні класифікації створюють як моделі (базові класифікації) для розроблення відповідних національних, багатонаціональних, регіональних статистичних класифікацій і саме тому їх називають стандартними. З міжнародної системи стандартних статистичних класифікацій органічно походять європейська та національні системи статистичних класифікацій.

При цьому слід врахувати, що назви класифікаційних позицій можуть не завжди у повній мірі охоплювати всі віднесені до цих позицій напрями і види економічної діяльності, і у цьому випадку, щоб розкрити наповнення такої позиції, слід звернутись до пояснень. Необхідно спочатку ознайомитись з поясненнями до розділу. Крім основного наповнення позиції, у поясненнях можуть зазначатись також нетипові випадки, тобто, коли на перший погляд віднесення діяльності до даної позиції не є достатньо очевидним або, навпаки, діяльність не повинна відноситись до даної позиції (з посиланням на потрібну позицію).

Поряд з цим, певні позиції класифікації можуть мати самодостатню назву, тобто таку, яка не потребує додаткових пояснень. Об'єктами класифікації у КВЕД є види економічної діяльності статистичних одиниць (юридичних осіб, відокремлених підрозділів юридичних осіб, фізичних

осіб-підприємців тощо), які на вищих рівнях класифікації групуються у галузі. У Господарському кодексі України, прийнятому № 436-IV від 16.01.2003 Верховною Радою України [82] та статистичних класифікаціях термін "галузь" визначається як діяльність сукупності виробничих (статистичних) одиниць, що беруть участь у переважно однакових або подібних видах економічної діяльності.

З огляду на сказане, зазначимо, що класифікація видів економічної діяльності є одним із механізмів висвітлення стану економічної діяльності рибогосподарських підприємств для пошуку шляхів поліпшення їх фінансово-економічних показників, проведення статистичних обстежень економічної діяльності та аналізу статистичної інформації на макрорівні (складання міжгалузевого балансу виробництва і розподілу товарів та послуг відповідно до системи національних рахунків); обліку підприємств за видами економічної діяльності у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України (ЄДРПОУ); зіставлення національної статистичної інформації з міжнародною шляхом застосування єдиної статистичної термінології та принципів визначення та зміни видів економічної діяльності суб'єктів господарювання.

У зв'язку із швидким розвитком технологій, особливо у сфері інформаційної та комунікаційної діяльності, появою нових типів спеціалізації підприємств і поділом виробництва на операції, під егідою Статистичної Комісії ООН було здійснено всесвітній перегляд міжнародних статистичних класифікацій видів діяльності та продукції, у рамках якого на європейському рівні були прийняті центральні статистичні класифікації – Класифікація видів економічної діяльності – *Nomenclature of Activities European Community – (NACE, rev. 2)* та Класифікація продукції за видами економічної діяльності (*CPA-2008*).

Україна є учасником міжнародної співпраці у рамках європейського статистичного простору, який, окрім країн-членів ЄС, включає країни Європейської асоціації вільної торгівлі. Це сприяє входженню нашої держави до європейської та світової спільноти, піднесенню її міжнародного авторитету. Потреба в гармонізації національних статистичних класифікацій з їх міжнародними аналогами обумовила перегляд існуючої системи національних статистичних класифікацій видів економічної діяльності та продукції. Першу редакцію КВЕД було розроблено на виконання постанови Кабінету Міністрів України "Про Концепцію побудови національної ста-

тики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики” від 04.05.93 № 326 [3].

Метою розроблення другої редакції КВЕД було приведення її у відповідність до базової міжнародної статистичної класифікації видів діяльності Європейського Союзу – NACE (Rev. 1.1-2002 р.) ДК 009:2005 [4] та стичною класифікацією, створеною як інструментарій для систематизації та групування економічної та соціальної інформації у стандартний формат, який дає змогу обробляти й аналізувати значні обсяги інформації. Водночас нова редакція класифікації узагальнила види діяльності у рибному господарстві за змістом на рівні секцій КВЕД, за якими складаються національні рахунки. Показники рибного господарства, що об’єднує види економічної діяльності рибальство, рибництво, виробництво продуктів із та морепродуктів, допоміжні і підсобні виробництва, складно аналізувати в цілому, використовуючи національні рахунки через те, що його підрозділи враховуються в різних секторах і окремо [1].

На основі проведених досліджень було зроблено висновок, що в економічній науці галузі економіки розрізняються не тільки тим, що виробляють, але й тим, як виробляють. Тому при визначенні місця і суспільного значення кожної складової рибного господарства, при проведенні досліджень, було враховано не лише споживчі властивості продукту, але й технологію його виробництва.

На природних водоймах переважають екстенсивні методи його ведення, оскільки зі зростанням чисельності риболовних суден і збільшенням їх потужності обсяги вилову риби постійно зростають і природі доводиться самій турбуватися про відтворення рибних запасів. Так, рибальство – добування водних біоресурсів у рибогосподарських водних об’єктах. Промислове рибальство (промисел) – вид спеціального використання водних біоресурсів (вилучення, приймання, переробка, зберігання, транспортування, у тому числі постачання палива, води, тари, продовольства для функціонування суден флоту рибної промисловості та їх екіпажів) у рибогосподарських водних об’єктах та у водах, що знаходяться за межами юрисдикції України, виступає могутнім чинником, що визначає стан рибних ресурсів.

Нерегульоване інтенсивне рибальство спроможне підірвати рибні запаси, їх відтворення, призвести до виснаження та навіть зникнення осо-

бливо цінних видів риби. На відміну від рибальства, аквакультура – це як природне, так і штучне відтворення риби та інших водних біоресурсів, вирощування та вилов рибопосадкового матеріалу, товарної продукції у природних водоймах, ставових, індустріальних, лиманних і озерно-товарних господарствах. В аквакультурі основною тенденцією є інтенсифікація виробництва, що дозволяє безперервно підвищувати рибопродуктивність водойм. Різниця названих позицій зумовлена тим, що методи ведення рибальства та аквакультури істотно відрізняються між собою.

Аналіз висвітлює, що нині пріоритет належить регламентуванню промислового використання водних біологічних ресурсів, тобто рибальства. Водночас, аквакультура є окремим та специфічним напрямом в системі рибогосподарського виробництва.

Сучасне штучне вирощування гідробіонтів (тварини чи рослини, що мають різноманітні пристосування для життя у воді) ґрунтується на досвіді, нагромадженому людством протягом багатьох століть і навіть тисячоліть. Проте інформацію про економіку рибного господарства, зокрема за видами діяльності рибальство і аквакультура при наукових розробках не оцінюють, та не використовують для прийняття рішень. У такому випадку швидко втрачаються надзвичайні можливості використання цінних даних для проведення оцінки соціально-економічної ситуації в галузі, зменшуються можливості досягнення необхідних показників діяльності, знижується інформаційне забезпечення системи прогнозних і програмних документів розвитку аквакультури.

Важливий крок для закріплення розпочатого процесу диверсифікації рибного господарства у напрямку розвитку аквакультури та здійснення науково-концептуального передбачення перспективи результативності випереджального удосконалення системи державного регулювання розвитку аквакультури на основі уніфікованого із високими стандартами виробництва й регулювання методологічного її інструментарію був зроблений при розробці національної версії КВЕД (ДК 009:2010) [5] на базі NACE (Rev. 2, 2006) та Центральної статистичної класифікації продукції за видами економічної діяльності, на базі CPA-2008. Розроблені за нашою участю таблиці перекодування видів економічної діяльності підприємств із КВЕД-2005 на КВЕД-2010 та з КВЕД-2010 на КВЕД-2005 для проведення державних статистичних спостережень стали допоміжним методологічним засобом впровадження КВЕД-2010 у державну статистичну діяльність.

Використання запропонованих методичних підходів до розподілу між рахунками за окремими фазами економічної діяльності на рівні секцій КВЕД-2010, в процесі дослідження дало змогу Секцію А – “Сільське господарство, мисливство, лісове господарство” та Секцію В – “Рибальство, рибництво” об’єднати в одну: Секція А – “Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство”. Секція А складається з 3 розділів. У свою чергу розділ 03 “Рибальство та розведення аквакультури” – складається з двох груп, кожна з яких деталізована за видами діяльності (морська та прісноводна аквакультура).

Після додаткового опрацювання проекту оновленої версії КВЕД-2010 з метою проведення систематизації та групування економічної інформації про рибогосподарське виробництво, отримання достовірних показників відтворення, вирощування та вилову продукції аквакультури, успішної організації та регулювання процесів розвитку суб’єктів рибного господарства у сфері аквакультури в умовах глобальних трансформаційних процесів потрібно було обґрунтування методичних підходів до створення системи ідентифікації інформації.

Тут доречно вказати, що у цьому процесі відрізняється штучно вироблена продукція на підприємствах аквакультури від продукції, отриманої з об’єктів дикої природи. Якщо уважно проаналізувати сутність такого розподілу, то він дає можливість застосовувати відповідні інструменти для регулювання розвитку галузі та здійснювати оцінку масштабів вітчизняного виробництва риби. Згідно із сучасними уявленнями, отримана інформація є важливою для моніторингу розвитку аквакультури, а також виступає базою для належного регулювання попиту і пропозиції продукції аквакультури на внутрішньому ринку.

При цьому відповідно до Закону України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 18.10.2005 № 2982 [6, С. 17], державна політика щодо розвитку ринків продукції сільськогосподарства та продовольства спрямована на забезпечення платоспроможного попиту населення у продовольчих товарах, потреби підприємств харчової промисловості у сировині, створення умов для захисту внутрішнього ринку та сприяння просуванню сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішній ринок.

Безумовно, даний нормативно-правовий документ визначає, що основними напрямками розв’язання проблем галузевого розвитку та форму-

вання ринків продукції сільського господарства й продовольства є: створення державної системи цінового моніторингу, аналізу кон'юнктури та прогнозу ринків, зокрема і ринку продукції аквакультури, поширення цієї інформації серед їх учасників та удосконалення системи державної статистики суб'єктів ринку.

Так, логіка наших міркувань стосовно формування достовірних звітних даних в галузі аквакультури спрямовувалася від з'ясування технологічних особливостей і специфіки виробництва до визначення рівня відображення інформації у суміжних формах первинного обліку та звітності рибогосподарських підприємств, далі – до виявлення її основних процесуальних умов, і нарешті, до переосмислення під цим кутом традиційного відображення інформації, що сформувалося на нині у країні.

Тут потрібно ще врахувати, що особливістю аквакультури є специфічний характер самого об'єкту виробництва – риби, яку вирощують штучно у переважно контрольованих людиною умовах. Для того, щоб повністю використати цю перевагу, необхідно бути добре поінформованими про всі зміни, які відбуваються у рибних запасах та їх видовому складі, наявних виробничих потужностях. Умовою отримання такої інформації від господарства є добре організований первинний облік виробничих процесів і зведений облік виловленої риби та інших водних біологічних ресурсів. Тут доречно зазначити про необхідність зосередження державного регулювання на питаннях забезпечення продовольчої безпеки України, де суттєву роль має відігравати постачання риби, урахувавши її високу споживчу цінність.

Для цього потрібна інформація про всі зміни, що відбуваються в рибних запасах, їх видовому складі та про наявні виробничі потужності в рибній галузі. Відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства України, затвердженого Указом Президента України від 16.04.2001 № 484/2011 [7], інформація стосовно вилову риби є основою для реалізації державної політики в рамках Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.11 № 1245 [8], охорони, використання та відтворення водних біологічних ресурсів згідно з міжнародними стандартами та нормами, а також виконання інших адміністративних обов'язків та задач, віднесених до компетенції Державного агентства рибного господарства України.

У даному контексті вкажемо про потребу в аналізі загального табелема, розділу 10 "Статистика рибного господарства". Він розкриває теоретично значущі для нашого дослідження аспекти загальної проблеми та дає змогу переконатися у достовірності зроблених висновків щодо необхідності удосконалення механізму отримання даних про обсяги вирощування та вилову риби, риборозсадкового матеріалу.

Загалом, суб'єкти рибного господарства у галузі аквакультури склали та подавали до органу державної статистики за місцем знаходження лише форму річну № 1-риба "Виллов риби, добування інших водних живих ресурсів за 20_ р." та № 1-риба "Виллов риби, добування інших водних живих ресурсів за січень - 20_ р." (місячна), затверджені наказом Держкомстату від 22.04.11 № 97. Варто згадати, що особливості складання статистичної звітності рибницькими господарствами були висвітлені ще при розробці "Методичних рекомендацій зі складання оновленої річної бухгалтерської звітності підприємствами АПК за 2004 рік".

Розробка рекомендована до застосування підприємствами АПК Науково-методичною радою з обліку, звітності та аудиту в АПВ Мінагрополітики України та Радою Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (протоколи № 3 / № 5 від 19.11.2004). Важливим досягненням у розробленні теоретичних і прикладних аспектів формування методологічних підходів до зведення достовірних звітних показників було встановлення, що фермерські господарства, діяльність яких пов'язана з виробництвом аквакультури, не звітують в площині риборозведення, зариблення, вирощування, вилову риби та інших водних біоресурсів. Сказане підтверджує і опрацювання даних статистичного щорічника України за ряд попередніх років.

При аналізі розділу 9 "Статистика сільського господарства" найбільший інтерес для нас становив зміст форми 2-ферм "Основні показники господарської діяльності фермерського господарства за 20__ рік". У формі в розділі 1 за рядком 028 наводиться інформація про водні об'єкти фермерського господарства, які знаходяться у його володінні або користуванні, за рядком 029 – площа, яка використовувалася у звітному році для ведення рибного господарства.

Далі за кодом 340 відображають реалізацію іншої продукції тваринництва, яка не зазначена за кодами 330–336, а саме: племінних тварин, молодняку на дорощуванні, коней, добових півників, каракульських смушків, продукції

Закон України “Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів” від 08.07.2011 № 3677-VI

Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки” від 23.11.2011 № 1245

Пропозиції з удосконалення форм звітності
1-РГ “Звіт про рибництво” 2-РГ “Звіт про вирощування та вилов риби”

Форма № 1 А-риба “Виробництво продукції аквакультури за 20_ рік” (річна)

РОЗДІЛИ

1. Баланс площ виробничих потужностей водних об'єктів за звітний рік
2. Наявність ремонтно-маточного поголів'я
3. Вирощування рибопосадкового матеріалу
4. Вирощування товарної риби
5. Вилов товарної продукції
6. Витрати кормів та внесення добрив
7. Економічні показники виробництва продукції аквакультури

розроблення системи програм для вирішення економічних проблем становлення аквакультури на сучасному етапі

Методологічне керівництво збирання та опрацювання звітних даних щодо виробництва продукції аквакультури здійснює центральний орган виконавчої влади в галузі рибного господарства. Ведення реєстру суб'єктів аквакультури

Відображення обробленої інформації в Статистичному щорічнику України із приміткою:
* “За даними Державного агентства рибного господарства України”

Суб'єкти аквакультури зобов'язані подавати територіальним органам уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері рибного господарства звітну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури у визначені строки за формами затвердженими в установленому порядку

Закон України “Про аквакультуру”
від 18.09.2012 № 5293-VI (чинний з 01.07.2013 р.)

Рис. 9.3. Схема взаємозв'язку пропозицій до запровадження розробленої системи формування адміністративної інформації (даних) в аквакультурі

Авторський доробок щодо удосконалення звітності з виробництва продукції аквакультури став основою при підготовці наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21.03.2012 № 141 “Про затвердження форми звітності № 1 А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20_ рік” та Інструкції щодо її заповнення” (набув чинності 28.04.2012).

Зміст форми № 1А-риба (річна) та Інструкції щодо її заповнення відповідно до листа Державного агентства рибного господарства України від 18.10.2011 № 2-5-5/5219 розглянуто на спільному засіданні Комісії з питань удосконалення методології та звітної документації та Комісії з питань захисту конфіденційної статистичної інформації Державної служби статистики України та запропоновано до використання у практичній діяльності рибогосподарських підприємств (лист № 06/2-7/605 від 31.10.2011).

Таким чином, нову форму № 1 А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20_ рік” розроблено по-перше, для наведення порядку в формуванні та отриманні повної, всебічної, об’єктивної інформації щодо обсягів виробництва аквакультури, по-друге, запровадження нової системи формування адміністративної інформації (даних) забезпечить формування переліку суб’єктів господарювання, які здійснюють діяльність в умовах аквакультури, для надання їм державної підтримки на розвиток цього перспективного виду економічної діяльності в умовах глобальних трансформаційних процесів.

Крім того, даною формою закладено підґрунтя для проведення подальших розрахунків щодо створення науково-технологічного рибогосподарського парку, який передбачено “Орієнтовним переліком інвестиційно-інноваційних проектів Державної програми розвитку внутрішнього виробництва”, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.09.2011 № 1130. Форма № 1А-риба (річна) є адміністративною звітністю на відміну від форм № 1-риба “Виллов риби, добування інших водних живих ресурсів за 200_ р.” (річна) та № 1-риба “Виллов риби, добування інших водних живих ресурсів за січень - 200_ р.” (місячна), які подавалися до органів Державної служби статистики України (рис. 9.4).

Згідно із Законом України “Про аквакультуру” від 18.09.2012 № 5293-VI (чинний з 01.07.2013 р.), суб’єкти рибного господарства у галузі аква-

культури зобов'язані подавати територіальним органам уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері рибного господарства звітну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури у визначені строки та за формами затвердженими в установленому порядку.

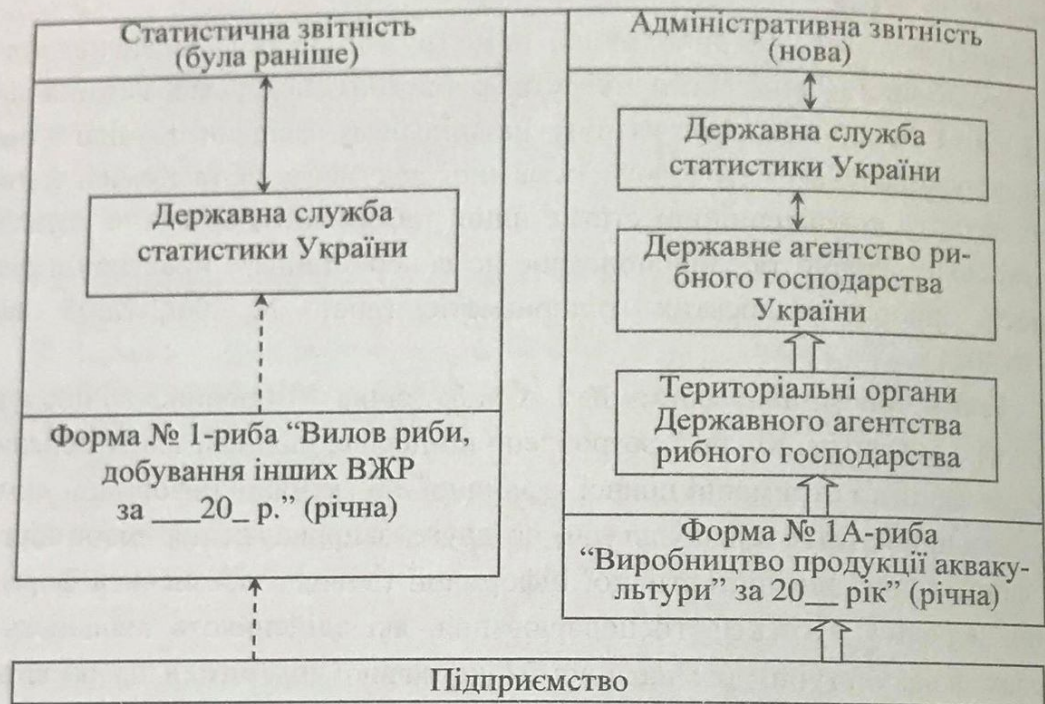

Рис. 9.4. Звітність щодо виробництва риби та рибної продукції [14-16].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України "Про утворення територіальних органів Державного агентства рибного господарства" від 07.12.2011 № 1263 територіальні органи утворено як юридичні особи публічного права.

Виписано, що форму 1А-риба (річна) "Виробництво продукції аквакультури за 20_ рік" заповнюватимуть усі без винятку юридичні особи, фізичні особи-підприємці, які здійснюють, виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної риби в умовах аквакультури.

Розділи I "Баланс площ виробничих потужностей водних об'єктів за звітний рік", III "Вирощування рибопосадкового матеріалу", IV "Вирощування товарної риби", V "Вилів товарної продукції", VI "Витрати кормів та внесення добрив", VII "Економічні показники виробництва продукції аквакультури" звіту заповнюватимуться за результатами звітного року

(починаючи з 1 січня по 31 грудня), а розділ II “Наявність ремонтно-маточного поголів’я” – станом на початок звітного року. Форма 1А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20_ рік” містить значну кількість показників. У формі відображаються дані щодо наявних виробничих потужностей за категоріями водних об’єктів, дані за видами риб (у шт. і кг) – сазан/короп, рослиноїдні, сомові, осетрові, лососеві, інші види риб; про загальні витрати кормів і добрив за стадіями виробництва та за видами риб (на вирощування рибопосадкового матеріалу, на маточне поголів’я, на ремонтне поголів’я та на товарну рибу).

Така важлива інформація може бути використана для планування та прогнозування потреби рибогосподарських підприємств у кормах і в перспективі для розрахунку з будівництва необхідної кількості сучасних підприємств з виробництва спеціалізованих комбікормів для забезпечення потреб аквакультури.

Запровадження єдиної системи збору та систематизації диференційованої звітності щодо вироблення продукції аквакультури дає можливість: визначати фактичні обсяги і вартість продукції аквакультури, яка була реалізована та вселена у природні водні об’єкти; визнати отриману інформацію основою для належного управління та регулювання попиту і пропозиції продукції аквакультури на ринку; забезпечити достовірну оцінку ємності внутрішнього продовольчого ринку та експортного потенціалу; покращити якість зведеної інформації, контроль за її достовірністю і забезпечити потреби управління, стратегічного державного планування.

Крім того, у цій формі відобразатиметься кількість та вартість декоративних (акваріумних) риб, які вирощуються як вторинний об’єкт на господарствах, що виробляють харчову рибу. Вони мають високу вартість, але раніше не обліковувалися, оскільки не було механізму збирання такої інформації та потреби в ній на той час.

Фактичні обсяги вилову риби у вітчизняному секторі аквакультури повинні бути більшими, оскільки вироблену продукцію рибовідтворювальними комплексами, риборозплідниками, а також комерційне розведення декоративних риб ще тільки належить оцінити і включити до цього розрахунку.

При проведенні досліджень, автором особливу увагу було приділено наданню пропозицій при розробці змісту Інструкції щодо заповнення форми звітності № 1А-риба “Виробництво продукції аквакультури за 20__р.” (річна). Запропоновані положення взято за основу при розробці

даної інструкції та затверджено наказом Мінагрополітики України від 21.03.2012 № 141, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 09.04.2012 № 514/20827. Зміст вказаної вище Інструкції щодо заповнення форми звітності № 1А-риба та загальні її положення наведено нижче:

1.1. Форма звітності № 1А-риба "Виробництво продукції аквакультури за 20___р." (річна) (далі – звіт) подається територіальному органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері рибного господарства за місцезнаходженням/місцем проживання респондента, який здійснює виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної риби в умовах аквакультури.

1.2. У верхній частині звіту вказують код за ЄДРПОУ (для юридичних осіб) або реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб – підприємців), або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті).

1.3. В адресній частині звіту вказують найменування респондента, що подає звіт (для юридичних осіб – згідно з установчими документами), його місцезнаходження (для фізичних осіб – підприємців – місце проживання).

1.4. Розділи I, III, IV, V, VI і VII звіту складають за звітний рік (з 01 січня до 31 грудня), розділ II – станом на початок звітного року.

1.5. Заповнення звіту здійснюють на підставі даних спеціалізованих форм первинної документації для підприємств по вирощуванню аквакультури.

1.6. Усі показники звіту повинні бути взаємоузгоджені, достовірні та обґрунтовані документами, які оформлені в установленому законодавством порядку.

1.7. Заповнений звіт перевіряють на арифметичні та логічні ув'язки, зазначені на бланку форми та в цій Інструкції. За наявності невідповідностей, викликаних об'єктивними чинниками, респондент подає у звіті відповідні пояснення.

1.8. Показники щодо видів риб, не передбачених переліком, включаючи декоративних (акваріумних) риб, за всіма розділами проставляють у графі "інші". Розшифровку назв інших видів риб, у тому числі декоративних (акваріумних), за всіма розділами наводять у поясненнях до звіту.

1.9. Показники звіту за всіма розділами заповнюються в одиницях виміру, визначених бланком, з одним знаком після коми: площа водних бопосадкового матеріалу, ремонтно-маточного поголів'я – у тисячах штук; маса рибопосадкового матеріалу, ремонтно-маточного поголів'я, товарної риби (у тому числі декоративних (акваріумних) риб), обсяги витрат кормів та внесення добрив – у кілограмах; вартість продукції аквакультури – у тисячах гривень.

1.10. У рядках звіту, де показники відсутні, ставиться прочерк.

II. Порядок заповнення розділу I

“Баланс площ виробничих потужностей водних об'єктів за звітний рік”

2.1. У розділі I відображаються дані щодо наявності та руху протягом року виробничих площ за категоріями водних об'єктів. У разі наявності водних об'єктів, не передбачених цим розділом, їх слід відобразити у рядках 10, 11, 19 і 20.

2.2. Наявність площ, придатних для проведення рибогосподарської діяльності на початок звітнього року, проставляють у графі 1, на кінець звітнього року – у графі 4.

2.3. Зміни розмірів площ виробничих потужностей протягом звітнього року відображають у графах 2 і 3: у графі 2 наводять дані щодо площ, уведених в експлуатацію, у графі 3 – щодо площ, виведених з експлуатації з різних причин (реконструкція, ремонт, літування, списання з балансу, передача іншим суб'єктам господарювання тощо).

2.4. У разі переведення вирощувальних площ у нагульні для вирощування товарної риби такі зміни відображають відповідно у графі 2 у рядках 07, 14 і 17 та у графі 3 у рядках 04, 05, 06, 13 і 16.

2.5. За умови переведення нагульних площ під вирощування рибопосадкового матеріалу такі зміни відображають відповідно у графі 2 у рядках 04, 05, 06, 13 і 16 та у графі 3 у рядках 07, 14 і 17.

2.6. У всіх рядках розділу I дані графі 4 повинні дорівнювати даним графі 1 плюс дані графі 2 мінус дані графі 3.

2.7. У графі 5 відображають дані щодо площ водних об'єктів, які фактично були в експлуатації протягом звітнього року.

III. Порядок заповнення розділу II “Наявність ремонтно-маточного поголів'я”

3.1. У розділі II відображають дані щодо наявності ремонтно-маточного поголів'я за видами риб станом на початок звітнього року.

3.2. У рядку 21 наводять дані щодо загальної кількості маточного поголів'я, з якої у рядках 22 і 23 відображають відповідно дані щодо кількості окремо самок і самців.

3.3. Дані щодо загальної наявності ремонтного поголів'я, незалежно від статі, проставляють у рядку 24. До ремонтного поголів'я відносять молодь риб різного віку, яку відбирають для поповнення маточного стада.

3.4. За всіма рядками графа 1 дорівнює сумі граф 3, 5, 7, 9, 11 і 13; графа 2 – сумі граф 4, 6, 8, 10, 12 і 14.

IV. Порядок заповнення розділу III “Вирощування рибопосадкового матеріалу”

4.1. У розділі III відображають джерела отримання, результати відтворення, вирощування та вилову рибопосадкового матеріалу за видами риб, за віковими категоріями такого матеріалу та в розрізі категорій водних об'єктів за звітний рік.

4.2. У графах 1 і 2 відображають загальну масу та кількість рибопосадкового матеріалу, отриманого, вирощеного, виловленого, купленого, посаженого на зимівлю. Дані щодо маси та кількості рибопосадкового матеріалу за видами риб відображають у графах 3 – 16.

4.3. За всіма рядками графа 1 дорівнює сумі граф 3, 5, 7, 9, 11 і 13; графа 2 – сумі граф 4, 6, 8, 10, 12 і 14.

4.4. Інформацію щодо личинок (рядки 25, 26 і 48) проставляють за джерелами їх отримання.

4.5. Характеристику вирощеного та виловленого рибопосадкового матеріалу (за віковими категоріями) наводять у рядках 27 – 47.

4.6. Дані щодо маси та кількості рибопосадкового матеріалу (за віковими категоріями), купленого в інших суб'єктів господарювання для забезпечення потреб виробництва, відображають у рядках 48 – 52.

4.7. Масу та кількість цьоголіток і дволіток, яка залишена у суб'єкта та посажена на зимівлю, відображають у рядках 53 і 54.

V. Порядок заповнення розділу IV “Вирощування товарної продукції”

5.1. Розділ IV характеризує показники вирощування товарної риби за категоріями водних об'єктів та видами риб за звітний рік. У разі вирощування товарної риби у водних об'єктах, не визначених цим розділом, їх слід відобразити у рядках 59 і 60.

5.2. У графі 1 у рядках 55 – 60 указують площі водних об'єктів, які були зариблені під вирощування товарної риби.

5.3. Дані щодо обсягу вирощеної товарної риби (в цілому та за видами риб) у розрізі категорій водних об'єктів наводять у графах 2 – 9 у рядках 55 – 60.

5.4. За всіма рядками графа 2 дорівнює сумі граф 3 – 8.

VI. Порядок заповнення розділу V “Вилув товарної продукції”

6.1. У розділі V відображають дані щодо результатів вилову товарної риби за звітний рік за категоріями водних об'єктів та видами риб. У разі вилову товарної риби у водних об'єктах, не визначених цим розділом, їх слід відобразити у рядках 65 і 66.

6.2. У графі 1 у рядках 61 – 66 відображають площу водних об'єктів, яку було обловлено для отримання товарної риби.

6.3. Дані щодо обсягу виловленої товарної риби (в цілому та за видами риб) проставляють у графах 2 – 9 у рядках 61 – 66.

6.4. За всіма рядками графа 2 дорівнює сумі граф 3 – 8.

VII. Порядок заповнення розділу VI “Витрати кормів та внесення добрив”

7.1. Розділ VI містить показники щодо загальних витрат кормів та добрив (у цілому та за видами риб), використаних у звітному році на вирощування рибопосадкового матеріалу, ремонтно-маточного стада, товарної риби.

7.2. Дані щодо кількості кормів (у натуральному вираженні), витрачених на вирощування рибопосадкового матеріалу, ремонтно-маточного стада, товарної риби, відображають у графах 1 – 8 у рядках 67 – 71.

7.3. Дані щодо кількості внесених добрив за видами (органічні та мінеральні) відображають у графах 1 – 8 у рядках 72 – 74. Обсяг внесених добрив проставляють у натуральних одиницях (без перерахунку на діючу речовину).

7.4. За всіма рядками графа 1 дорівнює сумі граф 2 – 7.

VIII. Порядок заповнення розділу

VII “Економічні показники виробництва продукції аквакультури”

8.1. У розділі VII відображають дані щодо економічних показників виробництва продукції аквакультури (у цілому та за видами риб) за звітний рік: у рядках 75 – 85 – кількість та вартість аквакультури, яка була реалізована (у цілому та за основними видами продукції), у рядках 86 і 87 – кількість та вартість аквакультури, вселеної у природні водні об'єкти.

8.2. За всіма рядками графа 1 дорівнює сумі граф 3, 5, 7, 9, 11 і 13; графа 2 – сумі граф 4, 6, 8, 10, 12 і 14.

8.3. Вартість продукції аквакультури наводять за фактичними цінами виробника (без врахування податку на додану вартість, акцизного податку та інших непрямих податків), за якими її було реалізовано.

Не вимагає доказів, що використання на практиці нової форми № 1А-риба (річна) та Інструкції щодо її заповнення сприяє покращенню державного нагляду та контролю у сфері виробництва та використання продукції аквакультури.

Слід звернути увагу на те, що форму № 1 А-риба (річна) “Виробництво продукції аквакультури за 20_ рік” заповнюють на підставі спеціалізованих первинних документів. Водночас Мінагрополітики в додатку до Листа № 37-27-12/455 від 19.01.04 рекомендує застосовувати спеціалізовані форми первинних документів, затверджені наказами Мінсільгоспу СРСР в період 1972–1990 рр. Такі форми опубліковані в посібнику виданому ще у 1975 році [10]. Звідси випливає, що достовірність наданої інформації суб’єктами господарювання є не повною, внаслідок невідповідності спеціалізованої первинної облікової документації сучасним вимогам ринкової економіки.

У зв’язку з цим був здійснений цілеспрямований аналітичний пошук із залученням літературних джерел, нормативно-правових актів, матеріалів та даних натуральних обстежень з метою вирішення проблеми забезпечення суб’єктів господарювання спеціалізованою уніфікованою первинною документацією для оформлення процесу риборозведення, вирощування, вилову та зариблення. Експериментальні дослідження проводили в рибогосподарських підприємствах, які входять до складу Об’єднання рибницьких господарств внутрішніх водойм “Укррибгосп”, включаючи відокремлені підрозділи Національного університету біоресурсів і природокористування України. В основу розроблення первинної облікової документації покладено групування за технологічними процесами виробництва продукції аквакультури та узгоджено з абзацами 26 та 43 статті 9 Закону України “Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів” від 08.07.2011 № 3677-VI. Зокрема це форми:

№ А-01 “Акт № __ про переведення поголів’я з групи в групу”;

№ А-02 “Відомість про наявність ремонтного поголів’я (за видами риб) __”;

№ А-03 “Відомість про наявність маточного поголів’я (за видами риб) __”;

№ А-04 “Журнал отримання статевих продуктів від маточного поголів’я”;

- и
у
- № А-05 “Журнал спостережень за інкубацією ікри”;
 - № А-06 “Акт № __ про результати інкубації ікри”;
 - № А-07 “Відомість про результати нересту”;
 - № А-08 “Акт № __ про результати підрощування личинки”;
 - № А-09 “Акт № __ про розведення живих кормів”;
 - № А-10 “Акт № __ про зариблення”;
 - № А-11 “Зведена відомість про зариблення”;
 - № А-12 “Відомість про результати контрольного лову”;
 - № А-13 “Акт № __ про облов”;
 - № А-14 “Зведена відомість облову”;
 - № А-15 “Акт № __ умовного визначення кількості риби в необловлених водних об’єктах”;
 - № А-16 “Акт № __ на вибуття поточних біологічних активів рибництва (загибель риби)”;
 - № А-17 “Графік спуску та облову ставів, садків, басейнів, лотків, інших об’єктів”;
 - № А-18 “Акт № __ про внесення добрив”;
 - № А-19 “Акт № __ про підготовку нерестових ставів”;
 - № А-20 “Лімітно-забірна картка на корми для риб”;
 - № А-21 “Відомість про годівлю риби і витрати кормів”;
 - № А-22 “Акт № __ визначення справедливої вартості продукції аквакультури (ікра, личинки, мальки, цьоголітки, однорічки, ремонтний молодняк, плідники, товарна риба)”.

Спеціальні форми первинної облікової документації [11] розроблено з дотриманням сучасних теоретико-методологічних підходів до формування зведеної інформації підприємствами, які здійснюють риборозведення, а також з урахуванням вимог, установлених Положенням (Стандарту) бухгалтерського обліку 30 “Біологічні активи”, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № 790 та Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджених наказом Міністерством фінансів України від 29.12.06 № 1315.

Дані пропозиції прийняті при розробці проекту наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.06.2012 № 362 “Про затвердження спеціальних форм первинної документації для суб’єктів рибного господарства в галузі аквакультури”, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 05.07.2012 № 1126/21438.

Дослідження показали, щоб у наступному без проблем рибним господарствам складати звітну форму № 1А-риба, покажемо у табл. 9.4, як на підставі уніфікованих спеціальних форм первинного обліку заповнити усі розділи форми [12]. Таким чином, одержані показники із спеціальних форм первинної документації, дають змогу здійснювати прогноз розвитку ринку продукції аквакультури для того, щоб, принаймні, у поточному році до наступного облову суб'єкти ринку могли визначити обсяги виробництва, тактику збуту, обрати канали, які б забезпечували найбільшу ефективність торговельних операцій.

Таблиця 9.4. Уніфіковані спеціальні форми первинного обліку

Показник форм первинної документації	Показник форми № 1А-риба
1	2
Розділ II. НАЯВНІСТЬ РЕМОНТНО-МАТОЧНОГО ПОГОЛІВ'Я	
x	Рядок 21 (сума рядків 22, 23 по усіх графах)
Графи 2, 3 форми № А-01 та графи 30, 31 форми № А-03 за видами риб	Рядок 22 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графи 5, 6 форми № А-01 та графи 30, 31 форми № А-03 за видами риб	Рядок 23 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графи 2, 3, 5, 6 форми № А-01 та графи 30, 31 форми № А-02 за видами риб	Рядок 24 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Розділ III. ВИРОЩУВАННЯ РИБОПОСАДКОВОГО МАТЕРІАЛУ	
Графа 9 форми № А-06 за видами риб	Рядок 25 граф 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16 за видами риб
Графа 15 форми № А-07 за видами риб	Рядок 26 граф 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16 за видами риб
x	Рядок 27 (сума рядків 28, 33, 38, 43 по всіх графах)
x	Рядок 28 (сума рядків 29–32 по всіх графах)
Графи 7, 8 форми № А-13 або графи 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15 форми № А-14 за видами риб. Графи 4, 5 форми № А-15 за видами риб	Рядки 29–32 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
x	Рядок 33 (сума рядків 34–37 по всіх графах)
Графи 7, 8 форми № А-13 або графи 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15 форми № А-14 за видами риб. Графи 4, 5 форми № А-15 за видами риб	Рядки 34–37 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
x	Рядок 38 (сума рядків 39–42 по всіх графах)

1	2
Графи 7, 8 форми № А-13 або графи 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15 форми № А-14 за видами риб. Графи 4, 5 форми № А-15 за видами риб	Рядки 39–42 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
х	Рядок 43 (сума рядків 44–47 по всіх графах)
Графи 7, 8 форми № А-13 або графи 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 15 форми № А-14 за видами риб. Графи 4, 5 форми № А-15 за видами риб	Рядки 44–47 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графи 10, 11 форми № А-02 за видами риб	Рядки 51, 52 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графи 5, 7 форми № А-10 або графи 4, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 17 форми № А-11 за видами риб	Рядки 53, 54 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
IV. ВИРОЩУВАННЯ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ (кг)	
Графи 4, 8 форми № А-13 або графи 2, 6, 9, 12, 14, 15 форми № А-14 за видами риб	Рядки 55–60 граф 1, 2, 3–9 за видами риб
V. ВИЛОВ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ (кг)	
Графи 3, 4, 7 форми № А-13 за видами риб або графи 1, 2, 6, 9, 12, 15 форми № А-14 за видами риб	Рядки 61–66 граф 1, 2, 3–9 за видами риб
Розділ VI. ВИТРАТИ КОРМІВ ТА ВНЕСЕННЯ ДОБРІВ (кг)	
х	Рядок 67 (сума рядків 68–71 по всіх графах)
Графа 5 форми № А-09 у розрізі водних об'єктів. Графи 1, 8 форми № А-21 за видами риб	Рядки 68–71 граф 1, 2–8 за видами риб
х	Рядок 72 (сума рядків 73, 74 по всіх графах)
Графи 7, 11 форми № А-18 за видами риб	Рядки 73, 74 граф 1, 2–8
VII. ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ АКВАКУЛЬТУРИ (вартість – тис. грн.)	
х	Рядок 75 (сума рядків 76–81, 82, 85 по графах 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16)
Графи 7, 8 форми № А-06 за видами риб	Рядок 77 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графи 14, 15 форми № А-08 за видами риб	Рядок 78 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
х	Рядок 82 (сума рядків 83, 84 по всіх графах)
Графи 25, 27 форми № А-03 за видами риб	Рядки 83, 84 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графи 25, 27 форми № А-02 за видами риб	Рядок 85 граф 1, 2, 3–16 за видами риб
Графа 5 форми № А-10 або графи 4, 8, 12, 16 форми № А-11 за видами риб	Рядки 86, 87 граф 1, 2, 3–16 за видами риб

Ці прогнози є важливими і для державних органів, оскільки дозволять проводити аналіз використання вітчизняних рибогосподарських потужностей, оперативно впливати на процес формування ремонтно-маточного поголів'я та здійснення відповідних селекційно-племінних заходів, об'єктивно регулювати ринок продукції аквакультури для виправлення негативних ситуацій на загальнодержавному або регіональному ринках, що можуть бути утворені в результаті несприятливої внутрішньої чи зовнішньої кон'юнктури, дадуть змогу проводити аналіз використання вітчизняних рибогосподарських потужностей, здійснювати планові заходи державного нагляду (контролю), поліпшити процедуру перевірки дотримання чинного законодавства під час проведення господарської діяльності на рибогосподарських водних об'єктах.

Відмітимо, що для регулювання рибальства, забезпечення законного та неупередженого проведення планових та позапланових перевірок, а також зменшення ризиків корупційних дій під час проведення даних заходів, затверджено Уніфіковану форму акта перевірки у сфері охорони водних біоресурсів і закріплено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14.02.2013 № 98, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 21.02.2013 за № 301/22833.

Водночас з метою нарощування обсягів виробництва саме продукції аквакультури, шляхом підвищення ефективності використання рибогосподарських водних об'єктів, відповідно до вимог статті 13 Закону України "Про тваринний світ" від 13.12.2001 № 2894-III, статей 9, 10 Закону України "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" від 08.07.2011 № 3677-VI, пункту 2 статті 5 Закону України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" від 05.04.2007 № 877-V, Постанови Кабінету Міністрів України від 14.10.2009 № 1126 "Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності в галузі рибного господарства та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості" від 14.10.2009 № 1126, статті 49 Постанови Кабінету Міністрів України від 28.09.1996 № 1192 "Про затвердження Тимчасового порядку ведення рибного господарства і здійснення рибальства" від 28.09.1996 № 1192, рекомендовано в практичній роботі територіальних органів Державного агентства рибного господарства України використовувати відповідні акти перевірки рибогосподарської діяльності суб'єкта аквакультури.

Як підтверджують результати дослідження, слід визначати пріоритетні напрями і стратегії розвитку вітчизняної аквакультури, розробляти програми розвитку галузі, здійснювати контроль за поданням суб'єктами рибного господарства у галузі аквакультури звітної інформації щодо обсягів виробництва риби, готувати пропозиції щодо адаптації до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку та процесів стандартизації (рис. 9.5).

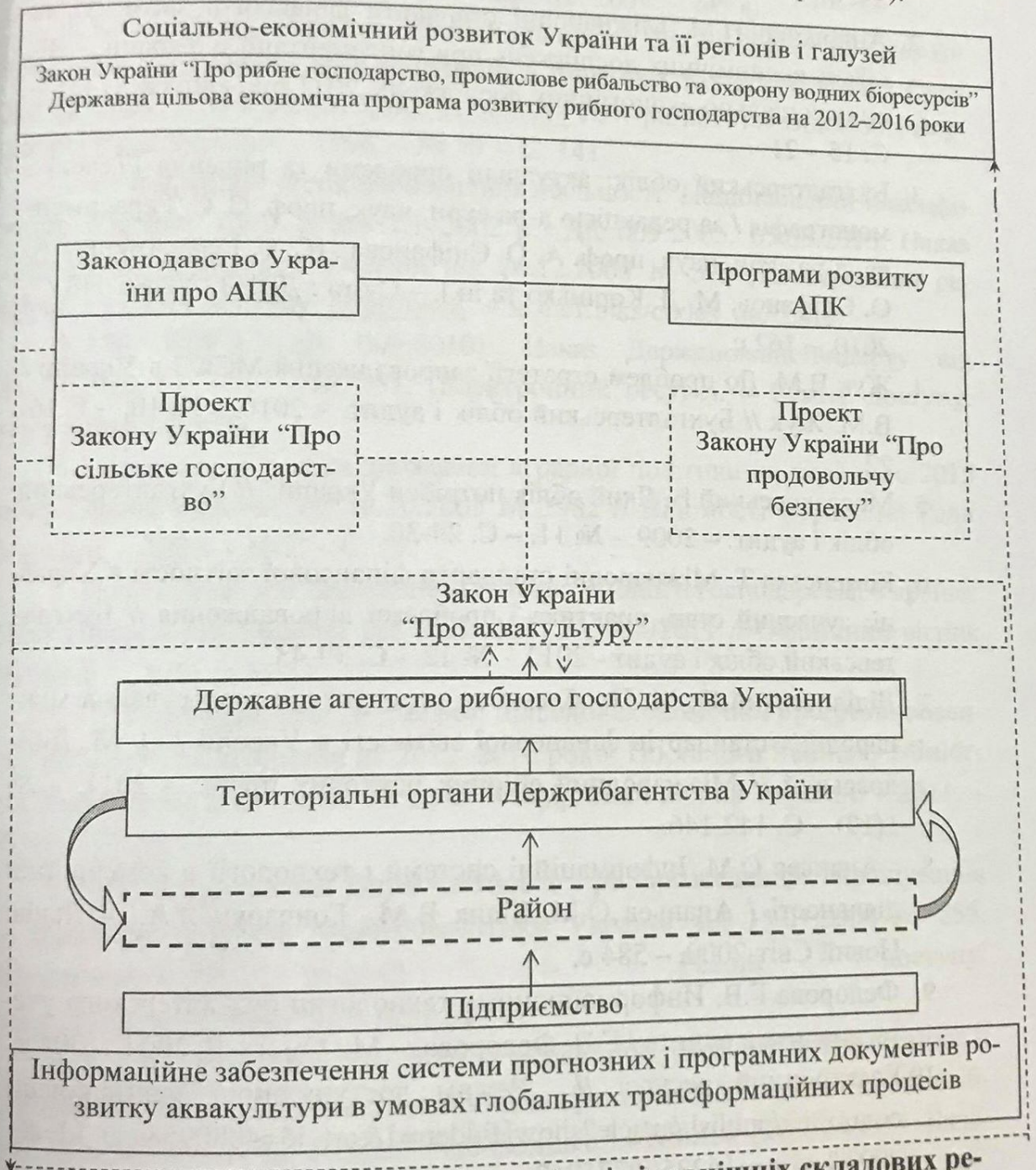

Рис. 9.5. Схема координації внутрішніх і зовнішніх складових регулювання розвитку аквакультури [13; 17-23].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література до парагр. 1.2.

1. О.В. Пасько. Глобальна конвергенція стандартів фінансової звітності: стан та перспективи. – Облік і фінанси АПК. – № 2, 2010 С. 45-50.
2. Андрієнко Н.М. Міжнародні стандарти фінансової звітності як об'єкт економічних досліджень при імплементації в Україні. - Вісник соціально-економічних досліджень, 2011 рік, випуск 3 (43). – С. 15 – 21
3. Бухгалтерський облік: актуальні проблеми та рішення [Текст] : монографія / за редакцією д-ра екон. наук, проф. С. С. Герасименка, д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова ; [С. С. Герасименко, А. О. Єпіфанов, М. Д. Корінько та ін.]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 162 с.
4. Жук В.М. До проблем стратегії запровадження МСФЗ в Україні / В.М. Жук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. - № 10. – С.16-22.
5. Моссаковський В. Який облік потрібен Україні? // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. - № 11. – С. 24-30.
6. Каменська Т. Міжнародні стандарти фінансової звітності в Україні: сучасний стан, практика і проблеми впровадження // Бухгалтерський облік і аудит - 2012. - № 12. - С. 39-43.
7. Діділовський О. М. Проблеми та перспективи застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні / О. М. Дібіловський // Міжнародний збірник наукових праць. - 2011. - № 1(19). - С. 142-146.
8. Ананьев О.М. Інформаційні системи і технології в комерційній діяльності / Ананьев О.М. Білик В.М., Гончарук Я.А.. – Львів: Новий Світ-2000. – 584 с.
9. Федорова Г.В. Информационные технологии бухгалтерского учета, анализа и аудита / Г.В. Федорова. – М.: Омега-Л, 2004. – 304 с.
10. Електронний ресурс: // Режим доступу: [http:// minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962](http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=408095&cat_id=408093&ctime=1423500775962)

Література до парагр. 3.

1. Стасишен М. С. Екологозбалансований розвиток рибогосподарського комплексу України: Монографія / М. С. Стасишен. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 323 с.
2. Національні рахунки України за 2007 рік: статистичний збірник. – К. : Державний комітет статистики України, 2009. – 249 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (офіційне тлумачення до Конституції в Рішеннях Конституційного Суду від 29.05.2013 № 2-рп/2013, від 12.06.2013 № 4-рп/2013) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
4. Класифікація видів економічної діяльності. Національний класифікатор України. (NACE Rev.1.1–2002 р.) ДК 009:2005. 05.03.2010. Наказ Держспоживстандарту України від 26.12.2005 № 375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ubc.ua/Links/codes_ua2.html.
5. 130 КВЕД (ДК 009:2010): Наказ Держспоживстандарту від 11.10.2010 № 457. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
6. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 № 2982 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – С. 17.
7. Положення про Державне агентство рибного господарства України: Указ Президента України від 16.04.2011 № 484/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 31. – С. 1324.
8. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1245 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 95. – С. 70.
9. Про затвердження форм звітності з риборозведення, вирощування та зариблення. Наказ Мінагрополітики України від 15.07.2004 № 255. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.3277.0>.
10. Специализированные формы первичной учетной документации и краткие указания по их заполнению для предприятий и организаций рыбной промышленности. Раздел: Рыбоводные хозяйства (рыбхозы). – Балаково: Авангард, 1975. – 113 с.

11. Альбом спеціалізованих форм первинної документації для підприємств аквакультури / Н. М. Вдовенко. – К. : Вітас ЛТД, 2012. – 56 с.
12. Вдовенко Н. М. Форма 1 А-риба: починаємо збирати дані вже сьогодні / Н. Вдовенко // БАЛАНС-АГРО. – 2013. – № 8. – С. 19-20).
13. Кваша С. М. Рекомендації щодо можливості функціонування механізму державно-приватного партнерства у рибній галузі / С. М. Кваша, Н.М. Вдовенко // К. : Вітас ЛТД, 2013. – 70 с.
14. Вдовенко Н. М. Нова звітність для орендарів водойм / Н. Вдовенко // Агросвіт України. – 2013. – № 2. – С. 34.
15. Вдовенко Н. М. Аквакультура: збираємо звітні дані / Н. Вдовенко // Матеріали за ІХ Міжнародна научна практична конференція “Найновіше научні постиження – 2013”, 17–25 март 2013. – София. Бял ГРАД-БГ, 2013. – Т. 5. – С. 15–19.
16. Вдовенко Н. М. Очікуємо нову звітність з аквакультури / Н.М. Вдовенко // БАЛАНС-АГРО. – 2012. – № 17. – С. 14–15.
17. Вдовенко Н. М. Перспективи розвитку та нова звітність з аквакультури / Н. М. Вдовенко // БАЛАНС-АГРО. – 2012. – № 18. – С. 1–2.
18. Вдовенко Н. М. Нова звітність з аквакультури набула чинності / Н. М. Вдовенко // БАЛАНС-АГРО. – 2012. – № 19. – с. 4-13.
19. Вдовенко Н. М. Державне регулювання розвитку аквакультури в Україні: пріоритети та реалії / Н. Вдовенко // Інвестиції практика та досвід. – 2012. – № 8. – С. 105–107.
20. Вдовенко Н. М. Взаємодія теорії і практики при формуванні системи державного регулювання аквакультури / Н. М. Вдовенко // Агросвіт. – 2012. – № 8. – С. 30–33.
21. Вдовенко Н. М. Теорія і практика державного регулювання розвитку аквакультури / Н. М. Вдовенко // Інвестиції практика та досвід. – 2012. – № 7. – С. 117–121.
22. Вдовенко Н. М. Еволюція теоретичних поглядів на державне регулювання аграрного сектора / Н. М. Вдовенко // Механізм регулювання економіки. Сумський державний ун-т, 2012. – № 3. – С. 115–125.
23. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677–VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – С. 120.